Várhegyi Éva

Válasz

VISSZHANG - LI. évfolyam 6. szám, 2007. február 9.

Martin József Péter és Vajda Éva észrevételeire

Egy konkrét ügy kapcsán, mintegy mellékszálként, foglalkoztam a tényfeltáró újságírás morális kérdésével, amivel sikerült magamra haragítani a szakma kiváló mestereit (Martin József Péter: *Mesteri manipuláció?*, *ÉS*, 2007/5.; Vajda Éva: *Tisztelt Főszerkesztő Úr!*, ÉS, 2007/5.). Ezt igazán sajnálom, hiszen általában nagyra becsülöm az oknyomozó újságírást, és mint gazdaságkutató, elemzéseimben időnként magam is támaszkodom rá. Bankvilág Magyarországon című (Helikon, 2002) könyvemben például szép számmal hivatkoztam Vajda Éva és Ószabó Attila cikkeire, valamint a Figyelő egykori és mai szerzőinek írásaira, hogy csak a most szóban forgó neveket és orgánumokat említsem.

Igazán hízelgő, hogy mindkét kritikusom egyenlőségjelet tesz egy kutató publicisztikája és a sajtó tényfeltáró igényű közléseinek hatásossága közé, én azonban ezt másképp látom. Bármennyire szellemes is Martin József Péter "csavarja", az adott kontextusban a gazdasági sajtó helyére nem helyettesítő be a gazdaságkutató, amit egyébként őszintén sajnálok, hiszen ki ne szeretné, ha szavainak nagyobb súlya lenne. Nem kezdtem ugyan publicisztikám minden mondatát a "véleményem szerint" fordulattal, a műfaj jellegéből azonban következik, hogy nem "megfellebbezhetetlen igazságokat" gondoltam leírni, miként Martin sugallja, hanem pusztán a saját nézőpontomból kifejtett véleményt. Ha egy patinás gazdasági hetilap, mint amilyen a Figyelő, címlapsztoriként közöl terjedelmes tényfeltáró cikket "A Járai-korszak" megjelöléssel, az olvasó inkább vár az "objektív igazsághoz" közelítő írást, mintha a kérdéssel a Nézőpont vagy az A szerk. rovatban foglalkozna.

Egy kutató (vagy bárki) publicisztikája vallottan szubjektív vélemény, míg az oknyomozó/tényfeltáró újságírói munka eredménye valamiféle szintézise a feltárt tényeknek és "ütköztetett" véleményeknek (nem véletlen, hogy Martin is a "kiegyensúlyozottságot" emlegeti, noha én nem ezt hiányoltam a Figyelő-cikkből, hanem a tények tágabb tematikájú elemzését); ezért hamis a két szerepkör összemosása, miként mindkét kritikusom teszi. Vajda Éva egyenesen a "szcéna résztvevői" nyakába varrná a felelősséget a rossz hangulatért, mintha a véleményüket közlő szakértők képesek lennének a hangulatkeltésre a média aktív közreműködése nélkül.

Ha már kérdésfelvetésemmel outsiderként sajtóetikai vitába keveredtem, elolvastam az ajánlott módszertani írást. Sokat tanultam belőle, de a feltett kérdésben nem módosult a nézetem: most is úgy gondolom, hogy problémát vethet fel az anonim véleményközlés olyankor, amikor emberek jelleméről, személyiségéről van szó, nem pedig (ellenőrizhető, vagy legalábbis több oldalról megerősíthető) tényállításról, vagy olyan portréról, ahol a jellemzés tárgya is reagálhat az őt ért vádakra. Nem cenzúráért kiáltottam, ahogy Vajda rosszindulatúan látja/láttatja, hanem, miként az alcímben is jeleztem: morális kérdést tettem fel, amelyet szakmai vitára ajánlottam - és ajánlok továbbra is.

A Vajda Éva javasolta szakirodalom a forrásmegjelölés nélküli háttérbeszélgetés esetében alapszabályként állítja azt, hogy ilyenkor "csak a tényszerű információk használhatóak fel - természetesen körültekintő és gondos ellenőrzés után". Úgy gondolom, hogy akkor is elvárható a kellő körültekintés és gondosság, amikor nagy vonalakban ugyan körülírják a forrást, de nem tényfeltárásra vállalkoznak, hanem esetlegesen megszerzett anonim vélemények alapján személyiségábrázolásra. Különösen olyan helyzetben vethet fel aggályokat a névtelen vélemények kezelése, amikor nemhogy tényfeltárásról és oknyomozásról nincsen szó, hanem még a jellemrajzokat is bevallottan egy olyan körből gyűjtötték, amelynek tagjai jórészt egymás riválisai - amint ezt a Manager Magazin cikke tette a jegybankelnöki

posztra esélyesek körében.

Miféle objektív képet tükröznek a leírt jellemrajzok olyan esetben, amikor az ellenérdekelt felek minősítik egymást, és közülük is csak azok, akik egyáltalán vállalkoztak a háttérbeszélgetéssel járó anonim véleménynyilvánításra? Mit tükröz ilyen helyzetben a Manager Magazin (oknyomozó/tényfeltáró?) cikkéből kirajzolódó kép, amely az egyik lehetséges elnök, a cikk alcímében "szent tehénnek" titulált személy esetében így fest: "hiúnak, rátartinak jellemezték forrásaink, aki nem hallja, amit mások mondanak neki, és nem enged abból, amit gondol, "saját egójánál semmi sem fontosabb neki, és maga az egyszemélyes jegybank, mindenhez mindenkinél jobban ért", állították róla egybehangzóan forrásaink". Hogy lehet körültekintő alapossággal készült jellemzést készíteni az elnöki posztért vele rivalizálók véleménye alapján (még ha azok állítólag a "hívei" is)?

Még inkább elkelt volna a "körültekintő és gondos ellenőrzés" egy olyan tényállításra vonatkozó információ esetében, mely szerint a ma is esélyesként kezelt egykori elnök, Surányi György állítólag "megüzente a stábnak, hogy kivel nem kíván együtt dolgozni". ""Nem kell nekünk üzengetni, elmegyünk magunktól is" - reagált erre a stáb egyik tagja" - írja a Manager Magazin, de se azt nem tudjuk meg, ki állítja a megüzenés "tényét", se azt, kivel mikor és kinek üzente Surányi, amit állítólag üzent. Ez szerintem, ellenőrizhető forrásmegjelölés nélkül, nettó inszinuáció - nem pedig tényfeltárás.

Várhegyi Éva